

ANMELDELSE DANSK 4. maj. 2020 | kl. 09:29

1,8 kilo brugt sprog

Af: Thorkild Thejsen

"Dansk Sproghistorie" bind 4 handler om sproget, som det bliver og er blevet brugt. I love, salmer, sange, medier og skole. De bedste afsnit er nørdede på den gode måde, men ikke alle forfattere har opdaget de oplagte muligheder i samspillet mellem print og net.

Fakta

Titel

Dansk i brug

Pris

399,95

Sider

416

Serie

Dansk Sproghistorie

Forlag

Aarhus Universitetsforlag

Jeg begynder bagerst. For man skal helt om til side 416 for at kunne læse, at det er Jørgen Sparre, der har stået for omslag, opsætning og tilrettelæggelse. Det har han gjort rigtig godt. Bogen er flot, nej smuk, hele vejen igennem.

Men den egner sig ikke til læsning i sengen, for den er stor og vejer næsten to kilo. Kendere af fembindsværket "Dansk Skolehistorie" vil straks se, at der er ligheder. Det kvadratiske format med to spalter er flot, men levner ikke megen plads til at skrive i marginen. Bogen igennem er der flotte illustrationer og fine skemaer med sammenligninger, og i nogle afsnit spilles der fornemt sammen med henvisninger til værkets hjemmeside.

I fire kapitler viser de 15 forfattere, hvordan det almene sprog gennem tiden er blevet påvirket af forskellige genrer: 1: Lov, bibel og salmer, 2: Viser, sang og ordsprog, 3: Sprog og medier, 4: Dannelse og uddannelse.

Der formidles spændende viden om formuleringer i Jyske Lov og andre gamle landskabslove, hvor flere af dem kan genkendes i dag. Der fortælles levende om embedsværkets kancelli-, ping- og pampersprog og bestræbelser på at udvikle et klart juridisk sprog.

Bodil Ejrnæs fortæller om bibelsprog, fra dengang Martin Luther, som han selv beskrev det, ofte vovede at gengive meningen "og lade ordene fare". Det er der, skrev Luther, "sikkert mange kloge folk, der vil dadle os for, og også nogle fromme mennesker, der vil føle sig stødt over, men hvad skal det dog gøre godt for at holde sig så stift til ordene, uden at det er strengt nødvendigt, når det bare fører til, at man intet forstår?" Ja, der var folk, der blev stødt. Det er der stadig, og der bliver nok aldrig enighed om formidlingsformerne, når det gælder bibeloversættelser - eller for den sags skyld heller ikke når det gælder pædagogisk litteratur.

Sproget i "Dansk i brug" bliver indimellem vel akademisk indforstået, men det er heldigvis undtagelsen. Ejrnæs skriver lige ud ad landevejen, og så viser hun ikke alene, hvordan for eksempel Christian den 3.s Bibel har præget det religiøse i mere end 500 år, men også hvordan talemåder og bevingede ord er bevaret frem til vores tid.

Marita Akhøj Nielsen skriver om salmesprogets historie. Fra dengang Luther bestemte, at kun folk med gode stemmer måtte synge med, for at de hellige lovsange ikke skulle "virke som gale og fulde folks skrål og skrig", til Grundtvigs hjertesprog og folkelighed. Hjemmesiden bruger hun både til at give mere udførlige forklaringer og til at bringe hele salmen, hvor et enkelt vers analyseres i bogen.

Samspillet mellem det analoge og det digitale savnes derimod i Nanna Damsholts afsnit om højskolesang. Når hun om en sang for eksempel fortæller, at den er skrevet "i enkelt nutidssprog uden indpakning i stolt fortid", og om andre, at de har en "aggressiv tone", ville det have været fint at kunne klikke ind på hjemmesiden og se det.

I Ib Poulsens meget fine gennemgang af sproget fra de tidligste aviser over radio til tv er der ganske få henvisninger til lydclip på hjemmesiden, og i Ditte Laursen og Marianne Rathjes om e-mail, chat og sociale medier er der ikke en eneste!

Charlotte Appel giver en flot oversigt over læse- og skrivekyndighed før 1800, hvor hun læner sig ret tæt op ad "Dansk Skolehistorie" og ikke har en eneste henvisning til hjemmesiden. Vibeke Sandersen behandler samme emne efter 1800. Hun nævner kritikken af Pisa-undersøgelserne, men det virker ret tilfældigt og på ingen måde ajourført. Det er underligt, når den nyeste henvisning på hjemmesiden er fra marts 2020.

Henrik Galberg Jacobsen skriver veloplagt om bestræbelserne på at gribe ind i sproget og styre udviklingen. Det kan vist konkluderes, at forsøgene sjældent lykkes. *Display* blev aldrig til *tegnerude*, og *desk top publishing* blev ikke til *skrivebordstrykning*. Afløsningsords succes afhænger ikke af ordstrukturen, "men af forhold uden for det sproglige, som det er umuligt at få indflydelse på", citeres Erik Hansen. På hjemmesiden kan man høre Henning Skaarup, der var den første direktør for Statens Informationskontor.

Jens Raahauge bidrager med en fornem gennemgang af dansk som dannelses- og færdighedsfag i skolen, der ganske givet vil blive hyppigt kopieret. For yngre læsere - for eksempel lærerstuderende - kan det måske være svært at forstå, hvad "samlæste" elever i 7.-9. klasse er, og hvad "KUP-rapport 16" er for en størrelse. Der er link til relevante faghæfter og for eksempel til Fælles Mål fra 2003, men underligt nok ikke til de omformulerede og lempede mål fra 2019. Også Anne Holmens fornemme gennemgang af historien og udfordringerne med dansk som andetsprog beder om at blive kopieret.

Forlaget eller Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har valgt ikke at forsyne bogen - og de øvrige udgivelser i serien "Dansk Sproghistorie" - med et stikordsregister. Det er bare så ærgerligt, for det nedsætter værdien som brugsbog. Der er fine oversigter om lydskrift og forkortelser, men jeg kunne have ønsket også at få forklarende

definitioner på nogle begreber og fagtermer. Seriens redaktører præsenteres udførligt, men ikke bogens forfattere!

Læs anmeldelsen af Dansk Skolehistorie bind 5 her

Kompagnistræde 34, 1208 Kbh K,
tlf 3369 6300, folkeskolen@folkeskolen.dk